

3-6 Δυτική, Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη

3-6 ►
Οι διάφορες μορφές
οικονομικής ολοκλήρωσης
στην Ευρώπη.
Τι είναι το Brexit και ποιες
οι συνέπειές του για τις
σχέσεις μεταξύ Ηνωμένου
Βασιλείου και ΕΕ

Οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης βρίσκονται μεταξύ των χωρών με τη μεγαλύτερη ευημερία στον κόσμο. Παρά το γεγονός ότι μεταξύ βορρά και νότου υπάρχουν σημαντικές διαφορές ως προς το εισόδημα και φανερές διαφορές ως προς τη γλώσσα και την κουλτούρα, οι άλλοτε τόσο διαφορετικές κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης έχουν συνολικά επιτύχει σημαντική ανάπτυξη. Όμως, ακόμα κι έτσι, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετές διαφορές και πολλοί παρατηρητές θεωρούν ότι η Δυτική Ευρώπη είναι διαμορφωμένη σε τρία επίπεδα. Πολλοί Βρετανοί

θεωρούν τον εαυτό τους κάπως διαφορετικό από την υπόλοιπη ήπειρο – ο ευρωσκεπτικισμός είναι διάχυτος στη χώρα και το Ηνωμένο Βασίλειο συνεχίζει να έχει προβλήματα στο να καταφέρει να βρει κοινό έδαφος με τους ιστορικούς αντιπάλους του, τη Γερμανία και τη Γαλλία. Εν τω μεταξύ, στην Νότια Ευρώπη, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία πασχίζουν να αποτινάξουν από πάνω τους την ετικέτα «ομάδα μεσογειακών χωρών», «περιφερειακές οικονομίες» και άλλους υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς που τους προσδίδουν οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης.

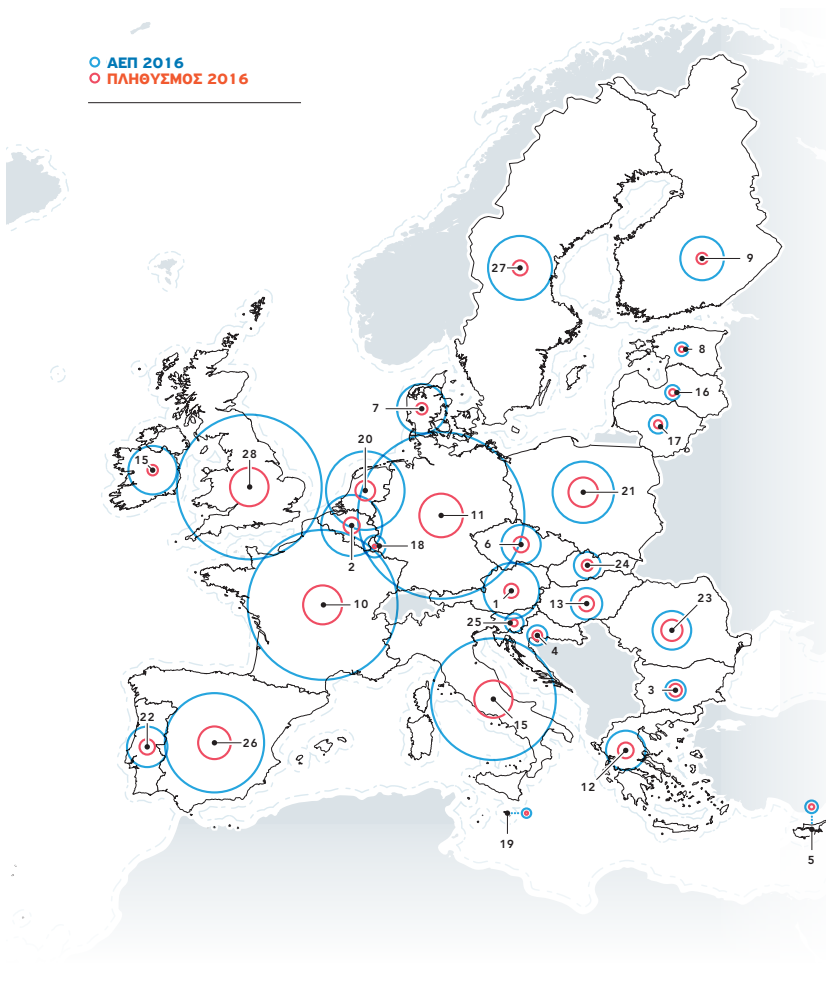
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) φιλοξενεί μερικές από τις πιο διάσημες καταναλωτικές μάρκες του κόσμου, όπως η Heineken (Ολλανδία), η H&M (Σουηδία), η LEGO (Δανία), η L'Oréal (Γαλλία), η Nutella (Ιταλία) και η Zara (Ισπανία). Ορισμένα κράτη της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η Γαλλία, η Γερμανία, η Ισπανία και η Σουηδία, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις εξαγωγές μηχανημάτων, μηχανοκίνητων οχημάτων και εξοπλισμού μεταφορών. Άλλες χώρες, όπως η Ελλάδα, εξάγουν σχετικά λίγα βιομηχανοποιημένα προϊόντα και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό.

Οι ιστορικές ρίζες της ΕΕ ανάγονται στη Συνθήκη της Ρώμης το 1958. Τα έξι ιδρυτικά μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Ε.Κ.), όπως ονομαζόταν τότε η ομάδα, ήταν το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και η Δυτική Γερμανία. Το 1973, προσχώρησαν στην Ε.Κ. η Μεγάλη Βρετανία, η Δανία και η Ιρλανδία και ακολούθησαν το 1981 η Ελλάδα και το 1986 η Ισπανία και η Πορτογαλία. Από το 1987, τα 12 κράτη-μέλη της Ε.Κ. ξεκίνησαν το δύσκολο εγχείρημα της δημιουργίας μιας ενιαίας αγοράς προϊόντων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Με άλλα λόγια, στόχος ήταν η δημιουργία μιας πραγματικά οικονομικής ένωσης. Ένα σημαντικό επίτευγμα της Ε.Κ. ήταν η επικύρωση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης μέχρι τα τέλη του 1992. Για να γίνει η ενιαία αγορά πραγματικότητα, το Συμβούλιο Υπουργών ενέκρινε περισσότερους από 200 νόμους και κανονισμούς.

Στόχος του Ευρωπαϊκού προγράμματος, όπως αποκαλείται, είναι η εναρμόνιση των εθνικών νόμων και κανονισμών ώστε αγαθά, υπηρεσίες, πρόσωπα και κεφάλαια να μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα μεταξύ των συνόρων των χωρών-μελών. Η 1η Ιανουαρίου 1993 σηματοδοτεί την έλευση μιας νέας οικονομικής εποχής, η οποία το 2018 γιόρτασε τα 25α της γενέθλια. Την 1η Ιανουαρίου 1995 προσχωρούν στην ΕΕ η Φινλανδία, η Σουηδία και η Αυστρία. Το Νοέμβριο του 1994, σε δημοψήφισμα οι Νορβηγοί απέρριψαν την ένταξή τους στην ΕΕ. Απόδειξη ότι η ένωση είναι κάτι περισσότερο από ζώνη ελεύθερου εμπορίου, τελωνειακή ένωση ή κοινή αγορά είναι το γεγονός ότι οι πολίτες των κρατών-μελών μπορούν σήμερα να διασχίζουν ελεύθερα τα σύνορα των χωρών εντός της ένωσης. Η ΕΕ ενθαρρύνει την ανάπτυξη μιας συνολικής δεξαμενής εργασίας. Επιδιώκει επίσης να ταρακουνήσει τη νοοτροπία καρτέλ της Ευρώπης με τη θέσπιση κανόνων ανταγωνισμού διαμορφωμένων σύμφωνα με την αντιμονοπωλιακή αμερικανική νομοθεσία. Σήμερα συντονίζονται επίσης βελτιώσεις των δικτύων των αυτοκινητόδρομων και των σιδηροδρόμων.

Τα τελευταία 15 χρόνια, η διεύρυνση της ΕΕ αποτελούσε σημαντικό ζήτημα στην περιοχή. Την 1η Μαΐου 2004, γίνονται πλήρη μέλη της ΕΕ η Κύπρος, η Τσεχία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Σλοβακία και η Σλοβενία. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία προσχώρησαν στην ένωση το 2007, ενώ η Κροατία, το νεότερο μέλος, την 1η Ιουλίου 2013. Όπως φαίνεται στην Σχήμα 3-8, τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ φιλοξενούσαν συνολικά 500 εκατομμύρια ανθρώπους και αποτελούσαν τη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, με πάνω από 16 τρισεκατομμύρια δολάρια σε συνδυασμένο ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι η ΕΕ των 28 έγινε ΕΕ των 27 μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου την 31η Ιανουαρίου του 2020 (βλ. Φωτο 3-7).

#	ΧΩΡΑ	ΑΕΠ 2016 (σε εκατ./ετία)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (σε χιλιάδες)
1	ΑΥΣΤΡΙΑ	\$386,428	8,747
2	ΒΕΛΓΙΟ	466,366	11,348
3	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	52,395	7,127
4	ΚΡΟΑΤΙΑ	50,425	4,170
5	ΚΥΠΡΟΣ	19,802	1,170
6	ΤΣΕΧΙΑ	192,925	10,561
7	ΔΑΝΙΑ	306,143	5,731
8	ΕΣΘΟΝΙΑ	23,137	1,316
9	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	236,785	5,495
10	ΓΑΛΛΙΑ	2,806,000	66,030
11	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3,467,000	82,667
12	ΕΛΛΑΔΑ	194,559	10,747
13	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	124,343	9,818
14	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	294,054	4,773
15	ΙΤΑΛΙΑ	\$1,850,000	60,600
16	ΛΕΤΟΝΙΑ	27,677	1,960
17	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	42,739	2,872
18	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	59,948	583
19	ΜΑΛΤΑ	10,949	437
20	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	770,845	17,018
21	ΠΟΛΩΝΙΑ	469,509	37,948
22	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	204,565	10,325
23	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	186,691	19,705
24	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	89,552	5,429
25	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	43,991	2,064
26	ΙΣΠΑΝΙΑ	1,232,000	46,444
27	ΣΟΥΗΔΙΑ	511,000	9,903
28	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	2,619,000	64,637
ΣΥΝΟΛΟ 28 ΧΩΡΩΝ		16,738,828	509,625
ΣΥΝΟΛΟ 27 ΧΩΡΩΝ (ΕΚΤΟΣ ΗΒ)		14,119,828	444,988

Σχήμα 3-8

Τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ: Εισόδημα και Πληθυσμός (προ-Brexit)

Πηγή: Paul Button, με βάση τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας

Το 1992, η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ (Ολλανδία) έθεσε τα θεμέλια για τη δημιουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, η οποία περιλάμβανε την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993. Τον Μάιο του 1998, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Φινλανδία, η Ιρλανδία, η Ολλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία και η Ισπανία επιλέχθηκαν ως τα 11 κράτη-μέλη της ευρωζώνης. Το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν σε θέση αναμονής – αξίζει να σημειωθεί, ότι ποτέ δεν προσχώρησε στη ζώνη του ευρώ.

Η εποχή του ενιαίου νομίσματος, η οποία ξεκίνησε επισήμως την 1η Ιανουαρίου 1999, έχει αποφέρει πολλά οφέλη στις επιχειρήσεις της ζώνης του ευρώ, όπως εξάλειψη του κόστους μετατροπής νομισμάτων στις συναλλαγές με άλλα κράτη της ευρωζώνης και της αβεβαιότητας σε σχέση με τη συναλλαγματική ισοτιμία. Μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2002 το ευρώ υπήρχε μόνο ως λογιστική μονάδα, οπότε εκδόθηκαν πραγματικά νομίσματα και χαρτονομίσματα ενώ τα εθνικά νομίσματα όπως το γαλλικό φράγκο αποσύρθηκαν σταδιακά από την κυκλοφορία. Η Ελλάδα εντάχθηκε στη ζώνη του ευρώ το 2001 και η Σλοβενία έγινε το 13ο μέλος την 1η Ιανουαρίου 2007. Σήμερα, 19 χώρες της ΕΕ είναι επίσης μέλη της ζώνης του ευρώ συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω (βλ. Φωτο 3-8):

Κύπρος και Μάλτα, 14ο και 15ο μέλος, αντίστοιχα, εντάχθηκαν την 1η Ιανουαρίου 2008

Σλοβακία, 16ο μέλος, εντάχθηκε την 1η Ιανουαρίου 2009

Εσθονία, 17ο μέλος, εντάχθηκε την 1η Ιανουαρίου 2011

Λετονία, 18ο μέλος, εντάχθηκε την 1η Ιανουαρίου 2014

Λιθουανία, 19ο μέλος, εντάχθηκε την 1η Ιανουαρίου 2015

Φωτο 3-7

Διαδήλωση στη Ρώμη το Μάρτιο του 2017 κατά της ΕΕ, κατά τη διάρκεια που οι ηγέτες των κρατών-μελών γιόρταζαν την 60^η Επέτειο από τη Συνθήκη της Ρώμης.

Πηγή: Alessandro Bianchi/Reuters Pictures

Για αρκετά χρόνια μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, το μέλλον της ευρωζώνης φαινόταν αμφίβολο. Η ανησυχία ενός πιθανού «Grexit» (έξοδος της Ελλάδας από την ευρωζώνη) ήταν διάχυτη. Ωστόσο, χάρη εν μέρει στο πρόγραμμα τόνωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και εν μέρει στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν σε αρκετές χώρες, υπήρξαν θετικά αποτελέσματα που επεκτείνονται σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Εντούτοις, εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες όπως, για παράδειγμα, το επίμονο διψήφιο ποσοστό ανεργίας στην Ισπανία, την Ιταλία και την Ελλάδα. Εκτός από την αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας, πολλά κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ πρέπει να βρουν τρόπους να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους.

Φωτο 3-8

Η Λιθουανία εντάχθηκε στη ζώνη του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2015.

Πηγή: Alfredas Pliadis/Xinhua/Alamy Stock Photo

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει οδηγίες και ορίζει προθεσμίες για την υλοποίησή τους μέσω νομοθεσίας σε μεμονωμένα κράτη. Μετά το 1992, το επιχειρηματικό περιβάλλον της Ευρώπης έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές, με σημαντικές επιπτώσεις σε όλα τα στοιχεία του μίγματος μάρκετινγκ:

- Προϊόν:** **Εναρμόνιση, που σημαίνει ότι το περιεχόμενο και άλλα πρότυπα προϊόντων που διαφέρουν μεταξύ των χωρών έχουν ευθυγραμμιστεί. Ως αποτέλεσμα, οι επιχειρήσεις έχουν την ευκαιρία να αποκομίζουν οφέλη μειώνοντας τον αριθμό των απαιτούμενων προσαρμογών στα προϊόντα που κυκλοφορούν στις αγορές των διαφορετικών κρατών.**
- Τιμή:** **Πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Επειδή η ύπαρξη κοινού νομίσματος καθιστά ευκολότερη τη σύγκριση των τιμών για το ίδιο προϊόν σε διαφορετικές χώρες, έχει αυξηθεί η διαφάνεια.**
- Προώθηση:** **Κοινές κατευθυντήριες γραμμές και ενιαία πρότυπα για τις τηλεοπτικές διαφημίσεις.**
- Παραγωγή:** **Απλοποίηση των εγγράφων διακίνησης προϊόντων, κατάργηση των τελωνειακών διατυπώσεων στα σύνορα.**

Η Case Europe, για παράδειγμα, παράγει και εμπορεύεται αγροτικά μηχανήματα. Όταν κυκλοφόρησε το τρακτέρ Magnum στην Ευρώπη το 1988, προσέφερε 17 διαφορετικές εκδόσεις εξαιτίας των διαφορετικών κανονισμών των χωρών όσον αφορά τη θέση των φώτων και των φρένων. Χάρη στην εναρμόνιση, πλέον η Case παράγει το τρέχον μοντέλο της, το Magnum MX, σε μία μόνο έκδοση. Ωστόσο, επειδή σε κάθε χώρα χρησιμοποιούνται διαφορετικοί τύποι εργαλείων και ρυμουλκούμενων, το MX διατίθεται με διαφορετικούς τύπους κοτσαδόρων.

Η έλευση του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 1999 έφερε ακόμα περισσότερες αλλαγές. Η δυνατότητα των πελατών να συγκρίνουν άμεσα τις τιμές των προϊόντων στις χώρες της ζώνης του ευρώ, ανάγκασε πολλές επιχειρήσεις να αναθεωρήσουν τις τιμολογιακές πολιτικές τους. Η πρόκληση για το μάρκετινγκ σήμερα είναι η ανάπτυξη στρατηγικών αξιοποίησης των ευκαιριών σε μια από τις μεγαλύτερες, πλουσιότερες και σταθερότερες αγορές του κόσμου. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογούν μέχρι ποιο βαθμό μπορούν να αντιμετωπίσουν την περιοχή ως μία οντότητα και να εξετάζουν πώς μπορούν να αλλάξουν τις οργανωσιακές δομές και πολιτικές τους προκειμένου να προσαρμοστούν και να επωφεληθούν από την ενοποιημένη Ευρώπη.

Η διεύρυνση της ΕΕ αναμένεται ότι θα επηρεάσει ακόμα περαιτέρω τις στρατηγικές μάρκετινγκ. Για παράδειγμα, οι νόμοι της ΕΕ περί ασφάλειας των τροφίμων διαφέρουν από τους αντίστοιχους νόμους ορισμένων χωρών της Κεντρικής Ευρώπης. Ως εκ τούτου, η Coca-Cola ήταν αναγκασμένη να καθυστερήσει την κυκλοφορία του ισοτονικού ποτού της Powerade και άλλων αναψυκτικών μέχρι να μπορέσει να συμμορφωθεί με τις διαφορετικές απαιτήσεις. Πιο συγκεκριμένα, η νομοθεσία περί τροφίμων της Πολωνίας και της ΕΕ απαιτεί τη χρήση διαφορετικών συστατικών. Εκτός από την εναρμόνιση με τους νόμους, ευκαιρίες προσφέρει και το μέγεθος της διεύρυνσης της ΕΕ. Για παράδειγμα, τα διευθυντικά στελέχη της Procter & Gamble προβλέπουν ότι σε περίπτωση ελλείψεων σε μια συγκεκριμένη χώρα, θα μπορούν να μεταφέρουν προϊόντα από τη μια αγορά στην άλλη. Επιπλέον, η προσχώρηση και άλλων κρατών-μελών στην ΕΕ θα αυξήσει τις εναλλακτικές επιλογές όσον αφορά τις θέσεις των εργοστασίων. Στο πλαίσιο της διαδικασίας διεύρυνσης, οι σημερινές υποψήφιες προς ένταξη χώρες είναι: Αλβανία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Μαυροβούνιο, Σερβία και Τουρκία, ενώ η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Κόσοβο είναι εν δυνάμει υποψήφιες χώρες.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Επειδή οι οικονομίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, οι αγορές των περιοχών αυτών παρουσιάζουν ενδιαφέρουσες ευκαιρίες και προκλήσεις. Οι πολυεθνικές εταιρείες θεωρούν την περιοχή ως σημαντική νέα πηγή ανάπτυξης και η πρώτη επιχείρηση που διεισδύει στην αγορά μιας χώρας εκεί αναδεικνύεται συχνά ηγέτης του κλάδου. Εκτός των εξαγωγών που ευνοούνται ως ένας γρήγορος και χαμηλού κόστους τρόπος εισόδου στις αγορές, παράλληλα, έχουν αυξηθεί και οι άμεσες επενδύσεις στην περιοχή. Με πολύ χαμηλότερους μισθούς από αυτούς της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, η περιοχή αυτή προσφέρει ελκυστικό, χαμηλού κόστους προορισμό για την παραγωγή σε τομείς της ελαφριάς βιομηχανίας. Για παράδειγμα, ένας κατασκευαστής υποδημάτων στην Ιταλία μπορεί να παράγει ορισμένα από τα χαμηλού κόστους προϊόντα του στη Σλοβενία.

Η 1η Ιανουαρίου 2015 σηματοδότησε την ίδρυση της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης (ΕΟΕ - ΕΕΕ) ενοποιώντας τις οικονομίες της Ρωσίας, της Λευκορωσίας και του Καζακστάν. Στη συνέχεια εντάχθηκαν στην ένωση το Κιργιζιστάν και η Αρμενία. Ο Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν θεωρεί την ΕΟΕ ως ακρογωνιαίο λίθο της οικονομικής ανάπτυξης της Ρωσίας. Ωστόσο, μετά την πτώση των τιμών του πετρελαίου, με συνέπεια την κατάρρευση του ρουβλίου, η Λευκορωσία επανέφερε ορισμένους τελωνειακούς ελέγχους.

Μια μελέτη εξέτασε τις προσεγγίσεις που χρησιμοποίησε η 3M International, η McDonald's, η Koninklijke Philips, η Henkel, η Südzucker AG και αρκετές άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Κεντρική Ευρώπη. Οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις της περιοχής υποδέχονται με ενθουσιασμό γνωστές διεθνείς μάρκες οι οποίες κάποτε ήταν διαθέσιμες μόνο σε κυβερνητικές ελίτ και σε όσους κατείχαν προνομιούχες θέσεις. Από τη μελέτη διαπιστώθηκε ένας σχετικά υψηλός βαθμός τυποποίησης των στοιχείων του προγράμματος μάρκετινγκ. Ειδικότερα, τα στοιχεία του κύριου προϊόντος και της μάρκας έχουν παραμείνει σε μεγάλο βαθμό αναλλοίωτα σε σχέση με αυτά που χρησιμοποιούνταν στη Δυτική Ευρώπη. Οι καταναλωτικές εταιρείες γενικά στοχεύουν στα ανώτερης κατηγορίας τμήματα της αγοράς και εστιάζουν στην εικόνα της μάρκας και στην ποιότητα των προϊόντων, ενώ όσον αφορά τις συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων (B2B) οι Μάρκετινγκ Μάνατζερ επικεντρώνονται στις ευκαιρίες σύναψης συμφωνιών με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις μιας χώρας.

3-7 Μέση Ανατολή

3-7 ► Οι δραστηριότητες των κύριων περιφερειακών οργανισμών στη Μέση Ανατολή

Η Μέση Ανατολή αποτελείται από 16 κράτη: Αφγανιστάν, Μπαχρέιν, Κύπρο, Αίγυπτο, Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Ιορδανία, Κουβέιτ, Λίβανο, Ομάν, Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Συρία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ, στα οποία περιλαμβάνονται το Άμπου Ντάμπι και το Ντουμπάι) και Υεμένη. Η πλειοψηφία του πληθυσμού της περιοχής είναι Άραβες, μεγάλο ποσοστό είναι Πέρσες και ένα μικρό ποσοστό Εβραίοι. Οι Πέρσες και οι Άραβες έχουν την ίδια ή παρόμοια θρησκεία, πεποιθήσεις και ισλαμικές παραδόσεις, γεγονός που διαμορφώνει τον πληθυσμό κατά 95% Μουσουλμάνους και μόλις 5% Χριστιανούς και Εβραίους.

Παρά τη φανερή ομοιογένεια, υπάρχουν πολλές διαφορές μεταξύ τους. Οι χώρες της Μέσης Ανατολής κατατάσσονται σε διάφορες θέσεις του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας που εξετάστηκε στο Κεφάλαιο 2. Έτσι, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα βρίσκονται στην υψηλότερη θέση (14η θέση), ακολουθεί το Ισραήλ (26η θέση) και κατόπιν το Κατάρ (31η θέση). Το Μπαχρέιν βρίσκεται στην 40η θέση, ενώ η Σαουδική Αραβία στην 63η. Αντιθέτως, το Ιράκ και η Συρία είναι μη κατεταγμένες, εξαιτίας των συνεχών συγκρούσεων και της οικονομικής αναταραχής και στις δυο χώρες. Επιπλέον, η Μέση Ανατολή δεν έχει ένα ενιαίο κοινωνικό προφίλ με τυπικές πεποιθήσεις, συμπεριφορές και παραδόσεις. Κάθε πρωτεύουσα και μεγάλη πόλη της Μέσης Ανατολής χαρακτηρίζεται από μια ποικιλία κοινωνικών ομάδων που διαφοροποιούνται με βάση τη θρησκεία, την κοινωνική τάξη, τη μόρφωση και το βαθμό πλούτου.

Αυτό που κατευθύνει τις επιχειρήσεις στη Μέση Ανατολή είναι η τιμή του πετρελαίου. Ιστορικά, επτά από τις χώρες αυξάνουν τα έσοδά τους από την πώληση του πετρελαίου: το Μπαχρέιν, το Ιράν, το Ιράκ, το Κουβέιτ, το Ομάν, το Κατάρ και η Σαουδική Αραβία διαθέτουν τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου του κόσμου. Τα έσοδα από το πετρέλαιο έχουν μεγαλώσει ακόμα περισσότερο το χάσμα μεταξύ των φτωχών και πλούσιων χωρών της Μέσης Ανατολής, ενώ οι ανισότητες συμβάλλουν στην πολιτική και κοινωνική αστάθεια της περιοχής.

Η Σαουδική Αραβία, μια χώρα με απόλυτη μοναρχία, 22 εκατομμύρια κατοίκους και 25% των γνωστών αποθεμάτων πετρελαίου του κόσμου, παραμένει η πιο σημαντική αγορά της περιοχής. Ωστόσο, λόγω της αυξομειώσης της τιμής του πετρελαίου στις παγκόσμιες αγορές και με το Ιράν να αυξάνει την παραγωγή πετρελαίου τώρα που έχουν αρθεί οι διεθνείς κυρώσεις εναντίον της χώρας, οι ηγέτες της Σαουδικής Αραβίας πρέπει να βρουν νέους τρόπους εσόδων σε μια «μετα-πετρελαϊκή οικονομία.» Το πρόγραμμα Saudi Vision 2030 είναι το σχέδιο της κυβέρνησης για οικονομική αλλαγή.

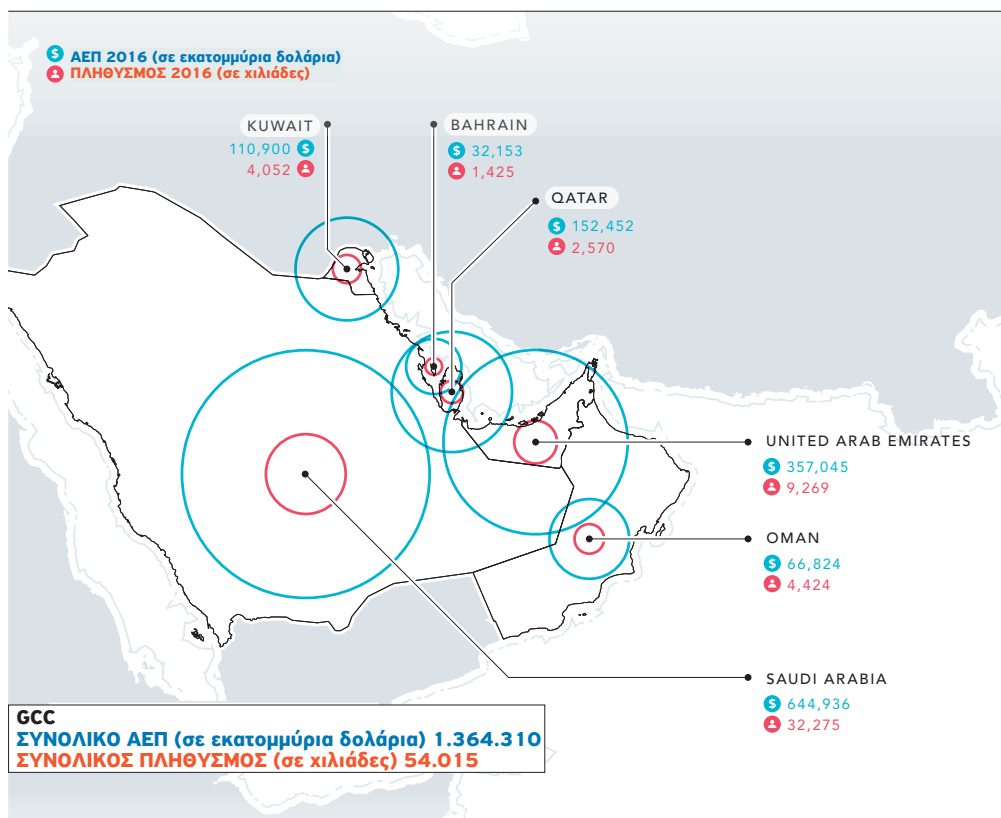
Ένας στόχος είναι η ενίσχυση του τουρισμού. Τα έσοδα από το πετρέλαιο αντιπροσωπεύουν σήμερα το 39% του ΑΕΠ της Σαουδικής Αραβίας, σε σύγκριση με το 3% του τουρισμού. Το 2017, ο διάδοχος του θρόνου, Πρίγκιπας Mohammed bin Salman, αποκάλυψε τα σχέδιά του για τη δημιουργία μιας οικονομικής ζώνης με το όνομα «Neom» αξίας 500 δισ. δολαρίων στην ακτή της Ερυθράς Θάλασσας, σκοπός της οποίας είναι να προσελκύσει ξένες επενδύσεις σε σημαντικούς τομείς όπως η ρομποτική και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Το 2011, η περιοχή συγκλονίστηκε από ένα κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών που ονομάστηκαν η «Αφύπνιση των Αράβων» και η «Αραβική Άνοιξη». Οι κυβερνήσεις της Τυνησίας και της Αιγύπτου ανατράπηκαν, στη Λιβύη ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος και η κυβέρνηση της Συρίας πήρε αυστηρά μέτρα εναντίον των επαναστατών. Σε όλα τα υπόλοιπα μέρη της περιοχής, οι ηγέτες αναγκάστηκαν να κάνουν πολιτικές παραχωρήσεις και να προσαρμοστούν, τηρουμένων των αναλογιών, στα νέα δεδομένα.

Πριν από το ξέσπασμα των εξεγέρσεων, η περίπτωση της Συρίας ήταν άξια μελέτης όσον αφορά τον αργό ρυθμό των αλλαγών που επερχόταν στη Μέση Ανατολή. Αναφερόμενος στην επιτυχία της Κίνας αναφορικά με το άνοιγμα της οικονομίας της και της παράλληλης διατήρησης του κοινωνικού ελέγχου, ο Πρόεδρος Bashar al-Assad έλαβε μέτρα για την απομάκρυνση της Συρίας από το άκαμπτο σοσιαλιστικό οικονομικό μοντέλο. Έτσι, άνοιξαν ιδιωτικές τράπεζες, ιδρύθηκε χρηματιστήριο και νομιμοποιήθηκε η κατοχή ξένου νομίσματος από τους πολίτες της Συρίας. Οι επιχειρηματίες που είχαν αναπτύξει εμπορικές σχέσεις με τη Συρία άρχισαν να επιστρέφουν από το Λίβανο και τις ΗΠΑ, μια τάση που συνέβαλε στην ανάπτυξη μιας καταναλωτικής κουλτούρας. Στη Δαμασκό, τα σημάδια οικονομικής αναγέννησης περιλάμβαναν μια αντιπροσωπεία της Ford, ένα εστιατόριο KFC και μια σειρά από μπουτίκ της Benetton. Όμως, ο πόλεμος που ξεκίνησε στη Συρία το 2011, με την καταστολή της λαϊκής εξέγερσης που ξέσπασε στη χώρα, ως επακόλουθο της Αραβικής Άνοιξης ήταν καταστροφικός. Ο πόλεμος αυτός, στον οποίο ενεπλάκησαν πολυάριθμες τοπικές και διεθνείς οργανώσεις, αλλά και τζιχαντιστικές ομάδες, στοίχισε τη ζωή σε περισσότερους από 388.000 ανθρώπους και ώθησε στην έξοδο εκατομμύρια πρόσφυγες.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ

Ο βασικός περιφερειακός οργανισμός στη Μέση Ανατολή, ευρύτερα γνωστός ως Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (ΣΣΚ - GCC), ιδρύθηκε το 1981 από το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ, το Ομάν, το Κατάρ, τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (βλ. Σχήμα 3-9 και Φωτο 3-9). Αυτές οι έξι χώρες διαθέτουν περίπου το 45% των γνωστών παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου, όμως παράγουν μόνο το 18% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου. Παραδόξως, η Σαουδική Αραβία και αρκετές άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής καταγράφουν έλλειμμα στον προϋπολογισμό τους, το οποίο οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι πρέπει να εισάγουν τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνουν οι πολίτες τους.

Σχήμα 3-9

Εισόδημα και Πληθυσμός των χωρών του GCC

Πηγή: Paul Button, με βάση τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας

Φωτο 3-9

Οι έξι ηγέτες των χωρών του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, στη συνάντηση στη Ντόχα του Κατάρ, προσπαθούν να συμφωνήσουν σχετικά με τις κρίσεις που συγκλόνισαν τη Μέση Ανατολή. Για παράδειγμα, οι απόψεις των κρατών μελών δίστανται όσον αφορά την κατάλληλη απάντηση στις πολιτικές αναταραχές στην Αίγυπτο, τη Λιβύη και τη Συρία. Το Κατάρ υποστηρίζει τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, ενώ η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα θεωρούν την ομάδα απειλή για την σταθερότητα της περιοχής.

Πηγή: 506 collection/Alamy Stock Photo

Το 2017, η Μέση Ανατολή βρέθηκε αντιμέτωπη με μια πρωτοφανή διπλωματική κρίση. Σε μια προσπάθεια της οποίας ηγούνταν η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το ΣΣΚ κατηγόρησε το Κατάρ ότι προσέφερε καταφύγιο σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Η Αίγυπτος τάχθηκε με τα μέλη του ΣΣΚ, τη Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Μπαχρέιν, κλείνοντας τα υποκαταστήματα των τραπεζών τους στο Κατάρ και απαγορεύοντας τα ταξίδια και τις εμπορικές συναλλαγές με αυτή τη χώρα. Το Κουβέιτ και το Ομάν προτίμησαν να κρατήσουν ουδέτερη στάση. Το μποϊκοτάζ είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η οικονομική αβεβαιότητα, ακόμα και όταν το Κατάρ έριξε περίπου 200 εκατομμύρια δολάρια για βελτιώσεις των υποδομών στο πλαίσιο της προετοιμασίας για τη φιλοξενία του Παγκόσμιου Κύπελλου Ποδοσφαίρου 2022.

Ιστορικά, οι χώρες του ΣΣΚ εξαρτιόνταν σε μεγάλο βαθμό στην πληρωμή των εισαγωγών τους από τα έσοδα που αποκόμιζαν από τα αποθέματα πετρελαίου. Με τις απότομες αυξομειώσεις της τιμής του πετρελαίου, οι προσπάθειες προς την οικονομική διαφοροποίηση και τη δημιουργία νέων, διαφοροποιημένων θέσεων εργασίας κερδίζουν συνεχώς έδαφος. Όπως σημειώθηκε νωρίτερα, η Σαουδική Αραβία ξεκίνησε το πρόγραμμα Saudi Vision 2030, το οποίο προέβλεπε την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων στις βιομηχανίες πετροχημικών, τσιμέντου και σιδήρου. Το Μπαχρέιν επεκτείνει τον τραπεζικό και ασφαλιστικό τομέα, και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα εστιάζονται στην τεχνολογία της πληροφορίας, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις τηλεπικοινωνίες.

Σκοπός του οργανισμού ΣΣΚ είναι ο συντονισμός, η ολοκλήρωση και η συνεργασία των κρατών μελών του σε όλες τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές υποθέσεις. Οι υπουργοί οικονομικών του Περσικού Κόλπου έχουν συντάξει μια συμφωνία οικονομικής συνεργασίας η οποία καλύπτει τις επενδύσεις, το πετρέλαιο, την κατάρτιση των δασμών, την εναρμόνιση των τραπεζικών κανονισμών και τον οικονομικό και νομισματικό συντονισμό. Οι Επιτροπές του ΣΣΚ συντονίζουν την ανάπτυξη του εμπορίου στην περιοχή, τη βιομηχανική στρατηγική, την αγροτική πολιτική και τις τιμές πετρελαίου. Οι τρέχοντες στόχοι περιλαμβάνουν τη δημιουργία μιας αραβικής κοινής αγοράς και την ενίσχυση των εμπορικών δεσμών με την Ασία.

Το ΣΣΚ είναι ένας από τους τρεις νεότερους περιφερειακούς οργανισμούς στη Μέση Ανατολή. Το 1989, ιδρύθηκαν δύο ακόμα οργανώσεις: η πρώτη είναι η Ένωση του Αραβικού Μαγκρέμπ (ΕΑΜ - ΑΜΥ), μέλη της οποίας είναι το Μαρόκο, η Αλγερία, η Μαυριτανία, η Τυνησία και η Λιβύη, και η δεύτερη είναι το Συμβούλιο Αραβικής Συνεργασίας (ΣΑΣ - ΑΣΣ), μέλη της οποίας είναι η Αίγυπτος, το Ιράκ, η Ιορδανία και η Βόρεια Υεμένη. Πολλοί Άραβες θεωρούν τις νέες περιφερειακές ομάδες τους –την GCC, την ΑΣΣ και την ΑΜΥ– ως οικονομικές κοινότητες σε εμβρυακή ακόμα κατάσταση, οι οποίες θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη του δια-αραβικού εμπορίου και των επενδύσεων. Είναι πιθανό ότι οι νεότεροι οργανισμοί θα οδηγήσουν πιο γρήγορα στην οικονομική ολοκλήρωση και μεταρρύθμιση απ' ό,τι ο Αραβικός Σύνδεσμος (Arab League), ο οποίος αποτελείται από 22 κράτη-μέλη και σύμφωνα με το καταστατικό του, απαιτεί την λήψη ομόφωνων αποφάσεων.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Κλειδιά για την πραγματοποίηση συναλλαγών στη Μέση Ανατολή είναι οι γνωριμίες, οι επαφές, οι διασυνδέσεις. Όσοι διαθέτουν το χρόνο για να αναπτύξουν σχέσεις με σημαντικούς επιχειρηματίες και πολιτικούς στην περιοχή έχουν περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την υπέρμετρη γραφειοκρατία σε σύγκριση με όσους δεν το κάνουν. Η διαδικασία των διαπραγματεύσεων είναι βαθιά ριζωμένη στην κουλτούρα της Μέσης Ανατολής, και οι επισκέπτες επιχειρηματίες πρέπει να είναι προετοιμασμένοι για διαπραγματεύσεις παλαιού τύπου. Ουσιαστικά, οι πιο σημαντικοί παράγοντες που θα οδηγήσουν σε μια επιτυχημένη επιχειρηματική σχέση είναι η δημιουργία προσωπικών σχέσεων, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αμοιβαίου σεβασμού. Συνήθως δεν λαμβάνονται αποφάσεις μέσω αλληλογραφίας ή τηλεφώνου. Ο Άραβας επιχειρηματίας συναλλάσσεται με το άτομο, όχι την επιχείρηση. Επίσης, ας ληφθεί υπόψη ότι η νοοτροπία της αραβικής κοινωνίας είναι ανδροκρατούμενη. Ως εκ τούτου, για τους παραδοσιακούς Άραβες Μουσουλμάνους, οι γυναίκες συνήθως δεν έχουν (υψηλή) θέση στο χώρο των επιχειρήσεων.

3-8 Αφρική

3-8 ►
Ζητήματα με τα
οποία καλούνται να
αντιμετωπίσουν οι
Μάρκετινγκ Μάνατζερ που
επιθυμούν να επεκταθούν
στην Αφρική

Η Αφρική είναι μια τεράστια ήπειρος έκτασης περίπου 30,3 εκατομμύρια τετρ. χλμ. Για να γίνει κατανοητό το μέγεθός της, αναφέρεται ότι οι ΗΠΑ χωράνε σχεδόν τρεισήμισι φορές μέσα στην Αφρική. Το σίγουρο είναι ότι η Αφρική δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μια ενιαία οικονομική μονάδα. Τα 54 κράτη της ηπείρου χωρίζονται σε τρεις ξεχωριστές περιοχές: τη Δημοκρατία της Νότιας Αφρικής, τη Βόρεια Αφρική και την Υποσαχάρια ή Μαύρη Αφρική, η οποία βρίσκεται ανάμεσα στη Σαχάρα στο βορρά και το Ζαμβέζη ποταμό στο νότο. Με το 1,3% του παγκόσμιου πλούτου και το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού, η Αφρική θεωρείται αναπτυσσόμενη περιοχή. Το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα κυμαίνεται από 1.505 δολάρια στις Υποσαχάριες χώρες έως 7.800 δολάρια στην περιοχή της Βόρειας Αφρικής/Μέσης Ανατολής. Πολλά αφρικανικά κράτη είναι πρώην ευρωπαϊκές αποικίες και η ΕΕ παραμένει ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της ηπείρου.

Οι Άραβες που ζουν στη Βόρεια Αφρική διαφοροποιούνται πολιτικά και οικονομικά από τον πληθυσμό της υπόλοιπης Αφρικής. Τα έξι βόρεια κράτη είναι πλουσιότερα και πιο αναπτυγμένα από τα κράτη της Υποσαχάριας περιοχής, ενώ

αρκετά από αυτά – κυρίως η Λιβύη, η Αλγερία και η Αίγυπτος – επωφελούνται από τα σημαντικά αποθέματα πετρελαίου. Η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική θεωρούνται μερικές φορές ως μια ενιαία περιφερειακή περιοχή γνωστή ως «Μενα». Όταν οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ενθάρρυνε τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής της Μενα να επενδύσουν αυξημένα έσοδα (πετροδόλαρα) σε βελτιώσεις υποδομών ως ένα τρόπο διατήρησης της οικονομικής ανάπτυξης. Με την πτώση των τιμών του πετρελαίου, οι κυβερνήσεις της περιοχής εργάστηκαν ώστε να μειώσουν την εξάρτησή τους από τα έσοδα από το πετρέλαιο. Επίσης, οι οικονομίες των μη-πετρελαιοπαραγωγικών, «αναδυόμενων Μενα» χωρών, στις οποίες περιλαμβάνονται η Ιορδανία, ο Λίβανος, το Μαρόκο και η Τυνησία, σημειώνουν πολύ καλές επιδόσεις τα τελευταία χρόνια.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ (ECOWAS)

Η Οικονομική Κοινότητα των Δυτικοαφρικανικών Κρατών (ECOWAS) ιδρύθηκε το 1975 με την υπογραφή της Συνθήκης του Λάγος από 16 κράτη, στόχος της οποίας ήταν η προώθηση του εμπορίου, της συνεργασίας και της αυτονομίας των κρατών της Δυτικής Αφρικής. Τα ιδρυτικά μέλη ήταν το Μπενίν, η Μπουρκίνα Φάσο, το Πράσινο Ακρωτήριο, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Γκάμπια, η Γκάνα, η Γουινέα, η Γουινέα-Μπισσάου, η Λιβερία, το Μάλι, η Μαυριτανία, η Νιγηρία, η Σενεγάλη, η Σιέρα Λεόνε και το Τόγκο. Η Μαυριτανία αποχώρησε από την ομάδα το 2002 (βλ. Φωτο 3-10). Το 1980, τα κράτη-μέλη συμφώνησαν να ιδρύσουν μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου για ανεπεξέργαστα αγροτικά προϊόντα και είδη χειροτεχνίας. Στόχος ήταν επίσης η κατάργηση των δασμών για τα βιομηχανικά προϊόντα, αν και στην υλοποίηση αυτής της κατεύθυνσης σημειώθηκαν καθυστερήσεις.

Μέχρι τον Ιανουάριο του 1990, είχαν καταργηθεί οι δασμοί για πολλά από τα είδη που κατασκευάζονταν στα κράτη-μέλη της ECOWAS. Ο οργανισμός εγκατέστησε ένα σύστημα ηλεκτρονικών υπολογιστών για την επεξεργασία των τελωνειακών και εμπορικών στατιστικών και για τον υπολογισμό της απώλειας εσόδων που προέκυψε από την απελευθέρωση του διακοινοτικού εμπορίου. Τον Ιούνιο του 1990, η ECOWAS θέσπισε μια σειρά μέτρων για τη δημιουργία μιας ενιαίας νομισματικής ζώνης στην περιοχή μέχρι το 1994.

Παρά τα παραπάνω επιτεύγματα, η οικονομική ανάπτυξη δεν ήταν ομοιόμορφη στην περιοχή. Τα τελευταία χρόνια, η Γκάνα ωθούμενη από συμφωνίες που σχετίζονται με τους τομείς των αποθεμάτων πετρελαίου, φυσικού αερίου και ορυκτών, έχει επιδείξει εντυπωσιακά αποτελέσματα. Η Κίνα υπογράψε με την περιοχή συμφωνίες αξίας 15 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Αντιθέτως, η Λιβερία και η Σιέρα Λεόνε ταλαιπωρούνται ακόμα από πολιτικές διαμάχες και οικονομικές κρίσεις.

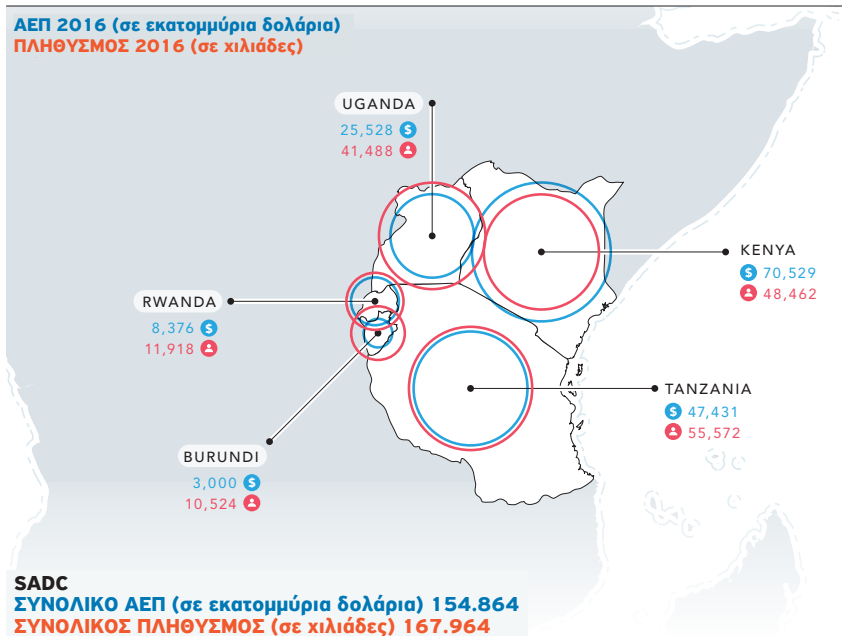
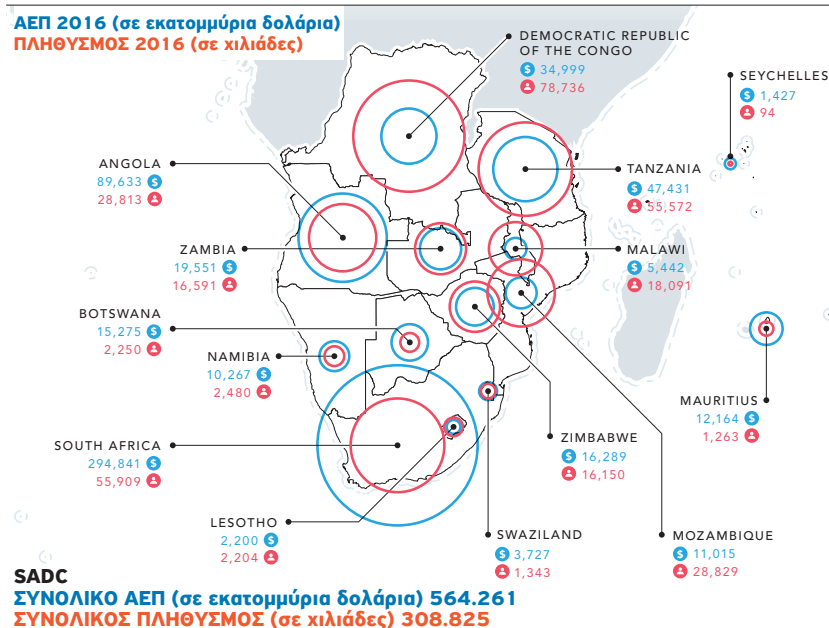
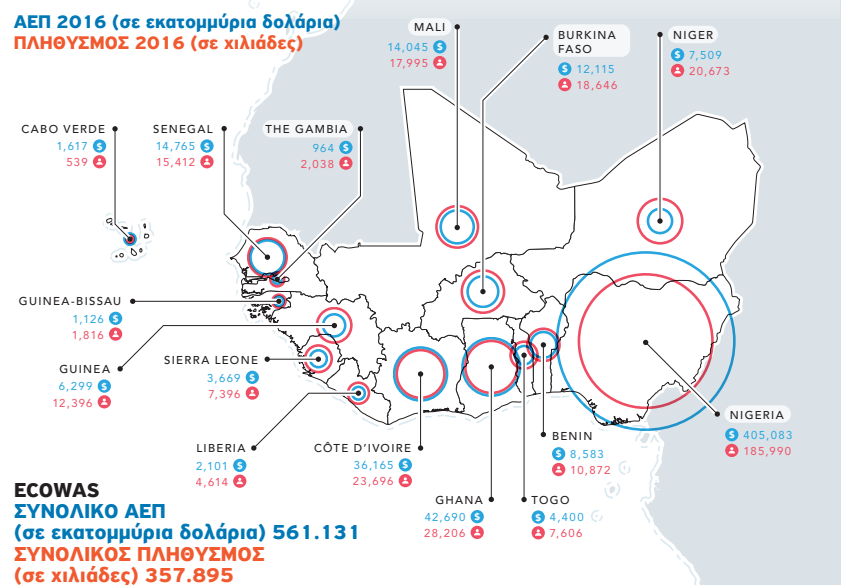
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Τα πέντε κράτη που αποτελούν τη νεότερη κοινή αγορά του κόσμου είναι η Κένυα, η Ουγκάντα, η Τανζανία, η Ρουάντα και το Μπουρούντι. Οι ρίζες της Κοινότητας των Κρατών της Ανατολικής Αφρικής χρονολογούνται πάνω από 40 χρόνια, αλλά μόλις από το 1999 έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος προς την ολοκλήρωση και τη συνεργασία των κρατών-μελών. Η σημερινή Κοινότητα της Ανατολικής Αφρικής έχει εξελιχθεί σε διάφορα στάδια, τα οποία αναφέρονται στον Πίνακα 3-2. Το 2005, υλοποιήθηκε η δημιουργία μιας τελωνειακής ένωσης. Η δημιουργία της κοινής αγοράς το 2010 είχε ως αποτέλεσμα την ελεύθερη μετακίνηση προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίου εντός της κοινότητας. Σκοπός των κρατών-μελών είναι να κινηθούν γρήγορα προς την ίδρυση μιας οικονομικής ένωσης. Το πρώτο βήμα θα είναι η δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης – στόχος είναι η εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος εντός 10 χρόνων. Γίνονται επίσης συζητήσεις για το σχηματισμό ενός ενιαίου έθνους. Όπως σημείωσε κάποιος παρατηρητής, «Η ιδέα των Ηνωμένων Εθνών της Αφρικής είναι λιγότερο υπερβολική απ' όση φαινόταν στο παρελθόν.»

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (SADC)

Το 1992, η Κοινότητα Ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής (SADC) αντικατέστησε το Συμβούλιο Συντονισμού Ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής ως ένας μηχανισμός στόχος του οποίου είναι η προώθηση του εμπορίου, της συνεργασίας και της οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των κρατών της Νότιας Αφρικής. Τα μέλη της SADC είναι η Αγκόλα, η Μποτσουάνα, το Κονγκό (πρώην Ζαΐρ), το Λεσότο, το Μαλάουι, ο Μαυρίκιος, η Μοζαμβίκη, η Ναμίμπια, η Νότια Αφρική, οι Σεϋχέλλες, η Σουαζιλάνδη, η Τανζανία, η Ζάμπια και η Ζιμπάμπουε (βλ. Φωτο 3-10). Η Νότια Αφρική εντάχθηκε στην κοινότητα το 1994 – αντιπροσωπεύει περίπου το 75% των εισοδημάτων της περιοχής και το 86% των ενδοπεριφερειακών εξαγωγών. Απώτερος στόχος της SADC είναι η δημιουργία μιας πλήρως ανεπτυγμένης τελωνειακής ένωσης. Το 2000, τελικά ιδρύθηκε μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου 11 κρατών (η Αγκόλα, το Κονγκό και οι Σεϋχέλλες δεν συμμετέχουν).

Το 2000, η Νότια Αφρική και η ΕΕ υπόγραψαν μια Συμφωνία Εμπορίου, Ανάπτυξης και Συνεργασίας (TDCA). Από τότε, το αμφίδρομο εμπόριο και οι αμφίδρομες άμεσες ξένες επενδύσεις σημείωσαν ουσιαστική αύξηση. Εν τω μεταξύ, από άλλα κράτη-μέλη της SADC εκφράζεται η ανησυχία ότι η συμφωνία αυτή προσφέρει στις ευρωπαϊκές διεθνοποιημένες επιχειρήσεις μια βάση από την οποία θα κυριαρχήσουν στην Αφρικανική ήπειρο.

Σχήμα 3-10

Εισόδημα και Πληθυσμός της ECOWAS, της Κοινότητας Ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής (SADC) και της Κοινότητας Κρατών της Ανατολικής Αφρικής.

Πηγή: Paul Button, με βάση τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας

Η Νότια Αφρική, η Μποτσουάνα, το Λεσότο, η Ναμίμπια και η Σουαζιλάνδη ανήκουν επίσης στη Νότια Αφρικανική Τελωνειακή Ένωση (SACU).

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ

Το 2000, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Τζώρτζ Μπους υπέγραψε τη Νομοθετική Πράξη περί Αφρικανικής Ανάπτυξης και Ευκαιριών (AGOA) (βλ. www.trade.gov/agoa/). Με το σύνθημα «εμπόριο, όχι βοήθεια», σκοπός του νόμου είναι η υποστήριξη των αφρικανικών κρατών ώστε να κάνουν σημαντικά

βήματα προς την οικονομική ανάπτυξη. Για τις αφρικανικές επιχειρήσεις έγινε ευκολότερη η πρόσβαση στη χρηματοδότηση της Τράπεζας Εισαγωγών-Εξαγωγών των ΗΠΑ (U.S. Export-Import Bank). Η AGOA αποτελεί επίσης ένα επίσημο βήμα προς τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου μεταξύ ΗΠΑ-Αφρικής. Μία από τις βασικές διατάξεις του νόμου παρέχει στους κατασκευαστές υφασμάτων και ενδυμάτων της Κένυας, του Λεσότο και του Μαυρίκιου ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά των ΗΠΑ για εξαγωγές ύφους μέχρι 3,5 δισ. δολάρια ετησίως. Όπως παρατήρησε πριν από δέκα χρόνια ο Benjamin Kirkorir, Πρεσβευτής της Κένυας στις ΗΠΑ, «Κάθε χώρα που έχει εκβιομηχανοποιηθεί, με πρώτη την Αγγλία τον 18ο αιώνα, ξεκίνησε με την κλωστοϋφαντουργία. Θα θέλαμε κι εμείς να κάνουμε το ίδιο πράγμα.»

Το 2005, στο πλαίσιο της Συμφωνίας για την Κλωστοϋφαντουργία και τα Ενδύματα (Agreement on Textiles and Clothing) κατά τον Γύρο Διαπραγματεύσεων της GATT στην Ουρουγουάη, καταργήθηκαν οι διεθνείς ποσοτώσεις στα προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας. Ωστόσο, η διάταξη περί κλωστοϋφαντουργίας στην AGOA είναι αμφιλεγόμενη. Οι ΗΠΑ εισάγουν κάθε χρόνο κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και ενδύματα αξίας περίπου 100 δισ. δολαρίων. Το μεγαλύτερο μερίδιο –πάνω από το 40%– προέρχονται από την Κίνα, με το ισοζύγιο να επιτυγχάνεται από άλλα μέρη της Ασίας συν της Λατινικής Αμερικής και Αφρικής. Οι Αμερικανοί νομοθέτες από τις πολιτείες που παράγουν κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα παραμένουν επιφυλακτικοί καθώς φοβούνται την απώλεια θέσεων εργασίας στις περιφέρειές τους.

Παρά τις παραπάνω πρωτοβουλίες, μόνο το 3% περίπου του συνόλου των ετήσιων άμεσων ξένων επενδύσεων πηγαινούν στην Αφρική. Ακόμα κι έτσι όμως, μερικά κράτη του Περσικού Κόλπου εμφανίζουν σήμερα την τάση να δημιουργήσουν στενότερους δεσμούς με την Αφρική, επενδύοντας δισ. δολάρια σε βασικούς τομείς όπως η υποδομή, η γεωργία και οι τηλεπικοινωνίες. Για παράδειγμα, το Ντουμπάι χρηματοδότησε ένα τερματικό σταθμό εμπορευματοκιβωτίων που άνοιξε πρόσφατα στο Τζιμπουτί. Τον μεγαλύτερο ανάλογο τερματικό σταθμό στην Υποσαχάρια Αφρική διαχειρίζεται η DP World, θυγατρική της Dubai World. Τέτοιου είδους επενδύσεις είναι ιδιαίτερες ευπρόσδεκτες σε μια περίοδο όπου έχουν σαφώς μειωθεί οι άμεσες ξένες επενδύσεις από την Ευρώπη. Σύμφωνα με τα λόγια του για πέντε συναπτές θητείες Προέδρου του Τζιμπουτί, Ismaïl Guelleh, «Αυτό που κάνουν οι Άραβες για εμάς είναι αυτό που θα έπρεπε να έχουν κάνει οι αποικιοκράτες για την Αφρική.»

Σύνοψη

Στο κεφάλαιο εξετάζεται το διεθνές εμπορικό περιβάλλον, με ιδιαίτερη εστίαση στα θεσμικά όργανα και τις συμφωνίες περιφερειακής συνεργασίας που επηρεάζουν τις διεθνείς συναλλαγές. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (WTO), που ιδρύθηκε το 1995, ως διάδοχος της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT), αποτελεί το πιο σημαντικό φόρουμ για την διευθέτηση των διαφορών μεταξύ των κρατών-μελών και προσπαθεί να καθορίσει την πολιτική του διεθνούς εμπορίου. Το περιβάλλον του διεθνούς εμπορίου χαρακτηρίζεται επίσης από προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες μεταξύ μικρότερου αριθμού χωρών σε περιφερειακή και υποπεριφερειακή βάση. Οι συμφωνίες αυτές μπορούν να θεωρούνται ως μια συνέχεια της αυξανόμενης οικονομικής ολοκλήρωσης.

Οι ζώνες ελεύθερου εμπορίου (FTA) αντιπροσωπεύουν το χαμηλότερο βαθμό οικονομικής ολοκλήρωσης. Σκοπός μιας συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου (FTA) είναι η κατάργηση δασμών και ποσοτώσεων. Οι κανόνες καταγωγής χρησιμοποιούνται για την επαλήθευση της χώρας από την οποία αποστέλλονται τα αγαθά. Μια τελωνειακή ένωση, όπως η Mercosur, αντιπροσωπεύει ένα μεγαλύτερο βαθμό ολοκλήρωσης υπό τη μορφή κοινού εξωτερικού δασμολογίου. Σε μια κοινή αγορά, όπως το Σύστημα Ολοκλήρωσης της Κεντρικής Αμερικής (SICA) και η Κοινότητα της Ανατολικής Αφρικής, οι περιορισμοί αναφορικά με την μετακίνηση εργασίας και κεφαλαίου διευκολύνονται, σε μια προσπάθεια περαιτέρω διευκόλυνσης της ολοκλήρωσης. Μια οικονομική ένωση, όπως η ΕΕ, αντιπροσωπεύει τον υψηλότερο βαθμό ολοκλήρωσης και επιτυγχάνεται από την ενοποίηση οικονομικών πολιτικών και θεσμικών οργάνων. Βασικό χαρακτηριστικό της ΕΕ είναι η εναρμόνιση, δηλαδή η σύγκλιση ποικίλων προτύπων και κανονισμών.

Άλλες σημαντικές συμφωνίες συνεργασίας είναι η Ένωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) και η Περιφερειακή Ολοκληρωμένη Οικονομική Εταιρική Σχέση (RCEP), καθώς και το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (GCC). Στην Αφρική, οι δύο κύριες συμφωνίες συνεργασίας είναι η Οικονομική Κοινότητα Κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS) και η Κοινότητα Ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής (SADC).